

Módszertani útmutató a FEOR-08 foglalkozásainak besorolásához

I. Bevezető

A társadalmi és gazdasági folyamatok megfigyelésének alapvető követelménye, hogy rendelkezésre álljanak a több célt szolgáló általános, kölcsönösen elfogadott, a társadalmi, gazdasági jelenségeket objektíven lefedő osztályozások és fogalmak, amelyek közös nyelvet jelentenek az adatok gyűjtésénél, feldolgozásánál, publikálásánál és felhasználásánál, valamint az adatok térbeli, időbeli összehasonlításánál, nem csak nemzeti, hanem nemzetközi vonatkozásban is. Ebbe a körbe tartozik a Foglalkozások Egységes Osztályozási Rendszere (FEOR) is, amely a statisztikai célú felhasználáson túl – többek között – a munkaügyi személyzeti nyilvántartásokban, a munkaközvetítésben, a pályaválasztási tanácsadásban, a szakképzési rendszerben, a társadalombiztosításban is használatos.

A nemzetközi foglalkozási nomenklatúrát – melyet az európai statisztikai hivatalok szervezete, az EUROSTAT is átvett –, 1958-ban, 1968-ban, 1988-ban és 2008-ban aktuális felülvizsgálat után fogadta el a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) vezetőtestülete. (Általában húszévenként vizsgálják felül ezeket a nomenklatúrákat, és a felülvizsgált nomenklatúrákat azzal az évszámmal jelölik, amikor a felülvizsgálat befejeződik.) A legutóbbi felülvizsgálatot az ISCO-88 vonatkozásában különösen indokolta, hogy bevezetése óta nagy változások történtek az egyes országok társadalmi, gazdasági életében, a technológiai fejlődésben. A munka világában új tevékenységek keletkeztek, régiek szűntek meg, megváltozott a foglalkozások strukturális szerkezete, egyes foglalkozások tartalma átalakult, súlyponteltolódások következtek be a rendszerben. Nyilvánvaló, hogy ugyanezen változások miatt a foglalkozások nemzeti osztályozásait, így a magyar foglalkozási osztályozási rendszert is felül kellett vizsgálni.

A foglalkozási osztályozási rendszer (a továbbiakban: FEOR-08) alapelveiben, felépítésében követi az érvényes nemzetközi foglalkozási osztályozás, az ISCO-08 rendszerét, amelynek egyik fő célja, hogy modellként szolgáljon a nemzeti foglalkozási osztályozások kialakításához. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az ISCO-08 helyettesítheti a nemzeti foglalkozási osztályozásokat, minthogy az egyes országok foglalkozási osztályozásai csak a nemzeti munkaerőpiac szerkezetét tükrözhetik.

II. A magyar foglalkozási osztályozási rendszer (FEOR-93) felülvizsgálata, a FEOR-08 kialakítása

Magyarországon az 1970-es évek elején vetődött fel komoly formában egy egységes, többoldalú alkalmazásra szolgáló foglalkozási jegyzék kidolgozásának igénye. Hosszas előkészület után 1975-ben vezették be a foglalkozások egységes osztályozási rendszerét, a köztudatba átment rövidített néven: a FEOR-t. Az akkor kialakított foglalkozási osztályozási rendszer – az időközben végrehajtott részleges módosítások, kiegészítések mellett, melyek közül az 1984. évi volt viszonylag a legjelentősebb – alapelveiben 1993-ig változatlan maradt. A FEOR bevezetésének nagy előnye volt, hogy azok számára, akik munkájuk során használták, sőt a szélesebb közvélemény számára is ismertté tette a foglalkozással kapcsolatos fogalmakat, és foglalkozási besorolás szempontjából egységesebbé tette a munkaügyi, statisztikai és igazgatási célra szolgáló nyilvántartásokat, adatszolgáltatásokat. Az említettek közül következik, hogy a FEOR alkalmazása már az eredeti célkitűzés szerint is messze túlterjedt a statisztika körén.

A rendszerváltozáskor bekövetkezett politikai, gazdasági, társadalmi változások hatására napirendre került a statisztikai, munkaügyi rendszerek megújításának igénye. Sürgetővé vált továbbá az is, hogy a magyar foglalkozási osztályozási rendszer jobban igazodjon a nemzetközi foglalkozási osztályozási rendszerhez (ISCO-88). Többéves előkészület után a korszerűsített rendszer, vagyis a FEOR-93 – széleskörű szakmai tárcaközi egyeztetés, tesztelés után – 1993. január 1-jén lépett hatályba oly módon, hogy ezt követően egy évig még a korábbi rendszer is alkalmazható volt. Az átmeneti év tapasztalatainak figyelembevételével – minimális változtatásokkal – 1994. január 1-jétől immár kizárólagosan került bevezetésre.

Tekintettel arra, hogy egy viszonylag új foglalkozási osztályozási rendszer bevezetéséről volt szó, rövid időn belül, 1996-ban felülvizsgálták a FEOR-93 rendszerét. A felülvizsgálat során alapvető változtatásokra nem került sor, néhány új foglalkozást hoztak létre, illetve soroltak át az egyik főcsoportból a másikba. Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a FEOR-93 hasznosítását jelentős mértékben elősegítette, hogy rendelkezésre álltak az adott foglalkozások tartalmi leírásai és az ezt jellemző munkakörök megnevezései. (Ilyen jellegű összeállítás az 1975. évi FEOR esetében nem volt.)

A jelenlegi foglalkozási rendszer (FEOR-93) tehát 1997. január 1-je óta van hatályban, azóta a nomenklatúrában és az azt segítő tartalmi leírásokban változtatás nem történt.

A FEOR-93 felülvizsgálata több szempontból is indokolt:

- Több évvel ezelőtt megkezdődött az ISCO-88 felülvizsgálata, ez a munka 2008-ban befejeződött, és a felülvizsgált rendszer ISCO-08 néven bevezetésre került.
- Az utolsó felülvizsgálat óta eltelt több mint tíz évben jelentős változások történtek a munka világában: új munkatevékenységek jöttek létre, egyes foglalkozások tartalma megváltozott, kiüresedett, a rendszerből való törlése vált indokolttá.
- A foglalkozási nomenklatúrák megújítását mindig segítik az aktuális népszámlálások és egyéb lakossági felvételek, pl. a munkaerő-felmérés foglalkozási bejegyzésekkel kapcsolatos tapasztalatai, melyek széles körűen hasznosíthatók a FEOR-93 felülvizsgálata során.

A FEOR-93 felülvizsgálata egy hosszabb, kb. hároméves folyamat volt, melynek eredményeképpen – szakmai egyeztetés, tesztelés után – 2010. áprilisában jelent meg KSH elnöki közlemény formájában oly módon, hogy a hatályba lépés dátuma 2011. január 1. A KSH azzal is segíti a FEOR-08 nomenklatúra alkalmazását, hogy a foglalkozások tartalmi leírását, jellemző munkaköreit, valamint a FEOR-93 és a FEOR-08 közötti fordítókulcsokat elektronikus formában közzéteszi. (A nemzetközi és hazai foglalkozási nomenklatúrák felülvizsgálata között hosszabb időszak, akár húsz év is eltelhet. A számozás általában az adott felülvizsgálat befejezésének évét jelöli. A magyar FEOR számozása igazodik a nemzetközi foglalkozási nomenklatúra, az ISCO-08 felülvizsgálat befejezésének évéhez, mindamelllett, hogy az ISCO-08 bevezetése sem 2008-ban történt meg. Ezért lett a magyar foglalkozási nomenklatúra elnevezése FEOR-08.)

A FEOR-08 és a FEOR-93 közötti változások főbb jellemzői

A FEOR-08 foglalkozási főcsoportjainak száma nem változott, egyes főcsoportok megnevezése viszont módosult. A FEOR-08 foglalkozásainak száma a FEOR-93-hoz képest 632 foglalkozásról 485 foglalkozásra csökkent. Ennek következtében a foglalkozási csoportok, alcsoportok száma és összetétele is jelentősen változott. A foglalkozások számcsökkenésének oka, hogy a FEOR-08 erőteljesebben harmonizál az ISCO-08

rendszerével, mint a FEOR-93 az ISCO-88-éval. Az 1990-es évek elején, a FEOR-93 összeállításakor meghatározó tényező volt, hogy az 1975-ben bevezetett FEOR alapelveiben lényegesen eltért az érvényben lévő nemzetközi osztályozási rendszertől, ezért amikor az átállítás 1993-ban megtörtént, nem lehetett teljes egészében átvenni az akkor érvényben lévő ISCO-88 strukturált rendszerét. Azt is figyelembe kellett venni, hogy az 1975. évi FEOR nagyon kötődött az akkori ipari, építőipari, mezőgazdasági munkamegosztást tükröző foglalkozási tagoláshoz, és ezt nem lehetett teljes egészében megváltoztatni a múlttal való összehasonlítás lehetőségének biztosítása miatt. Ma már ezek a szempontok kevésbé fontosak, így lehetőség van arra, hogy a magyar foglalkozási osztályozási rendszert jobban közelítsük a nemzetközihez. Az átállást jelentősen segíti, hogy decimális osztályozási rendszerről van szó, ezért a FEOR-08 négy számjegyes foglalkozásainak további tagolásával mód van az ötödik, hatodik stb. számhely igénybevételével a speciális igények kielégítéséhez. A foglalkozásokat tartalmuk figyelembe vételével össze lehetett vonni, szét lehetett választani és új foglalkozásokat is létre lehetett hozni. Egyes foglalkozások más főcsoportokba, csoportokba és alcsoportokba is kerülhettek. Az egyes foglalkozásokhoz sorolható személyek száma nem volt döntő szempont egy-egy foglalkozás rendszerbe történő illesztésénél, de a kevés személyt érintő munkatevékenységeket többnyire hasonló foglalkozási kategóriába, vagy „egyéb” jellegű foglalkozásba kellett sorolni.

A FEOR-08 kialakításánál figyelembe kellett venni az elmúlt évtizedek technológiai fejlődését, különösen a számítástechnika területén végbement változásokat, nevezetesen azt, hogy a foglalkozások egy részében ma már a munkatevékenység szerves részét képezi a számítógép-használat. Ez alapjaiban változtatta meg elsősorban az irodai munkát, de más szellemi jellegű foglalkozásra is hatással volt.

A legfontosabb változások foglalkozási főcsoportonként

1. főcsoport – Gazdasági, igazgatási, érdek-képviselési vezetők, törvényhozók

A FEOR-08 a FEOR-93-hoz képest a vezető foglalkozások csoportosításánál inkább a funkcionális, mint az ágazati szempontokat veszi figyelembe. A FEOR-08 – az ISCO-08-hoz hasonlóan – megszünteti az ún. kisservezetek vezetőinek elkülönítését a rendszerben, és besorolja őket a különböző tevékenységeket végző egységvezetők közé. A nemzetközi tapasztalatok is azt mutatják, hogy ezt a megkülönböztetést nehéz volt következetesen érvényesíteni, így ebben a tekintetben egyes vezetői foglalkozások besorolása egyszerűbbé vált. A különböző statisztikai felméréseknél, amikor a munkáltatóról is gyűjtenek adatot, lehetőség van arra, hogy a dolgozói létszám alapján a kisebb szervezetek vezetőit – ezen információ birtokában – leválogassuk.

Az 1975-ben bevezetett FEOR különválasztotta a művezető típusú foglalkozásokat és ezt a FEOR-93 is átvette, annak ellenére, hogy az ISCO-88 nem ismert ilyen jellegű foglalkozást. Az ISCO-08 viszont bevezette az ún. felügyelő, irányító típusú, bizonyos szempontból a művezetőkhez hasonlatos foglalkozásokat, melyeket a 3. főcsoportba helyezett (ISCO-08: 312 Bányászati, feldolgozóipari és építőipari irányítók), illetve az adott főcsoporton belül kiemelt (pl. ISCO-08: 3341 Irodavezetők, 5222 Vezető eladók). A FEOR-08 is elfogadta ezt a megoldást. Amennyiben a foglalkozáshoz tényleges vezetői funkció kötődik, akkor a korábban művezetőként definiált tevékenységet továbbra is az 1. főcsoport adott tevékenységű egységvezetői foglalkozásába lehet besorolni.

2. főcsoport – Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások

A FEOR-08 a korábinál részletesebben bontja az informatikai területet, ahol több új foglalkozást vezetett be a rendszerbe. Ugyanezt tette a 3. főcsoport esetén is.

3. főcsoport – Egyéb felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozások

A FEOR-08 egyszerűbbé teszi a 3. főcsoportba tartozó azon foglalkozások besorolását, amelyek esetében a munkatevékenység kevésbé önálló döntési helyzetet, mechanikusabb munkát, és valamivel alacsonyabb képzettséget jelent. Ezek a foglalkozások mintegy kiegészítik a 2. főcsoport foglalkozásait (pl. mérnök - technikus párosítás). A FEOR-08 átveszi az ISCO-08 azon elvi megközelítését, hogy a végzett munka sokkal nagyobb hangsúlyt kap, mint a megkívánt formális végzettség. Így pl. a művészeti foglalkozások nagy része a 2. főcsoportba került (pl. 2724 Zeneszerző, zenész, énekes kódszám alá kerülnek a FEOR-93 3. főcsoportjába tartozó népzeneészek is). A FEOR-93 alkalmazásának egyik tapasztalata az, hogy a felhasználók hierarchikus rendszerként fogják fel a foglalkozási nomenklaturát, és egyes munkatevékenységeket igyekeznek magasabb szintre, feljebb tolni, holott esetleg az adott főcsoporton belül is egyértelmű az elhatárolás más munkatevékenységektől.

A FEOR-08 3. főcsoportját két jelentős változás érinti. Mint már említettük, ebben a főcsoportban jelenik meg a felügyelők, irányítók foglalkozási csoportja (32 Szakmai irányítók, felügyelők), valamint a 8. főcsoportból ide kerül a bonyolult, számítógéppel vezérelt rendszerek (pl. atomerőművek) kezelőinek alcsoportja (315 Folyamatirányítók (berendezések vezérlői)).

4. főcsoport – Irodai és ügyviteli (ügyfélkapcsolati) foglalkozások

A FEOR-08 némileg megváltoztatta a FEOR-93 e foglalkozási főcsoportjának rendszerét annak érdekében, hogy visszatükrözze azokat a változásokat, melyek az információszolgáltatásban és más kommunikációs területen az elmúlt években végbementek, illetve figyelembe vette, hogy a foglalkozások nagy része számítógép alkalmazásával végezhető. Jelentősen nőtt azoknak a foglalkozásoknak a száma, melyek információszolgáltatással kapcsolatos tartalommal bírnak.

5. főcsoport – Kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozások

A FEOR-08 néhány kisebb változást eszközöl ebben a főcsoportban. Néhány foglalkozást összevon, néhányat pedig jobban részletez (pl. személygondozási foglalkozások).

6. főcsoport – Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozások

A FEOR-08 általában átvette a FEOR-93-nál alkalmazott struktúrát, néhány foglalkozás esetében azonban összevonást alkalmazott (pl. szarvasmarha-, ló-, sertés-, juhtartó és -tenyésztő foglalkozások).

7. főcsoport – Ipari és építőipari foglalkozások

Az 1975-ben bevezetett FEOR úgynevezett fizikai foglalkozásai közül a legtöbb a FEOR-93 kialakításakor ebbe a főcsoportba sorolódott. Folyamatos problémát jelentett azonban a 7. és 8. főcsoport egyes foglalkozásainak megkülönböztetése. Ezért – követve az ISCO-08 megoldását – a FEOR-08 rendszerében több foglalkozást összevontunk, továbbá – megszüntetve a párhuzamosságot – egyes foglalkozások csak a 8. főcsoportban szerepelnek (pl. bányászati foglalkozások).

A FEOR-93 alkalmazása során megfigyelhető volt, hogy az egyes foglalkozási alcsoportok „egyéb” jellegű foglalkozásainak tartalma sok esetben kiüresedett, megváltozott. Miután ebben a főcsoportban több ilyen jellegű foglalkozás volt, ezek egy része megszűnt.

8. főcsoport – Gépkezelők, összeszerelők, járművezetők

A technológiai fejlődés jelentős mértékben érintette ennek a főcsoportnak a foglalkozásait. Különösen a termelés folyamatába tartozó gépi berendezések kezelése tekintetében következett be nagy változás, sokszor nagyon bonyolult, rendkívüli figyelmet és felelősséget, valamint magas fokú – néha már mérnöki szintű – szaktudást feltételező tevékenységet takarnak. Ezért a FEOR-08 az ilyen tevékenységet végző ún. folyamatirányítókat a 3. főcsoportba helyezi át, miközben a hasonló jellegű, de kevesebb szaktudást igénylő gépkezelői foglalkozásokat meghagyja ebben a főcsoportban.

Viszonylag sok foglalkozást vontunk össze a 8. főcsoportba. Ez főleg az olyan jellegű tevékenységeket érintette, amelyek esetében azonos technológiai megoldásokról van szó, nem elsődleges szempont, hogy az adott gyártósoron milyen jellegű terméket állítanak elő (pl. élelmiszer-, italgyártó gép kezelője).

9. főcsoport – Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások

A FEOR-08 e főcsoport esetében is figyelembe vette, hogy a korábbiakhoz képest megváltozott az egyszerű, segédmunkás jellegű tevékenységek tartalma. Megváltozott a fizikai munka jellege: ma már az egyszerű munkák végzéséhez – pl. takarításhoz – gépi berendezések működtetése szükséges, és a bizonyos fokú betanítást, képzettséget igénylő egyszerű munkák is terjedőben vannak. Ezzel nem szűnt meg ennek a főcsoportnak a szerepe, jelentősége, csak a funkciója változott meg.

0. főcsoport – Fegyveres szervek foglalkozásai

A FEOR-08 azokat a katonai foglalkozásokat sorolja ide, amelyek a Magyar Honvédség alá tartoznak.

III. A FEOR-08 alkalmazásának főbb jellemzői, szerkezeti felépítése, a foglalkozások besorolásának főbb szempontjai

A foglalkozási rendszer főbb jellemzői az alábbiakban foglalhatók össze:

- négy számjegyes decimális rendszer;
- tekintetbe veszi, hogy a piacgazdaságban a felhasználók köre a korábbinál sokkal bővebb, differenciáltabb, ezért lényegében a vállalható minimumot, a "közös nevezőt" alkotja;
- a foglalkozás vagy munkakör megnevezése és a fő feladatok, valamint a jellemző munkakörök felsorolása elegendő a rendszer önálló használatához;
- a rendszer jellege nyitott, vagyis lehetőséget biztosít arra, hogy a felhasználók az ötödik, hatodik stb. számhelyen a saját igényeiknek megfelelő további bontásokkal egészítsék ki.

A négy számjegyes decimális rendszeren belül az első számhely a foglalkozási főcsoportot, a második a foglalkozási csoportot, a harmadik a foglalkozási alcsoportot, a negyedik pedig magát a foglalkozást jelenti. A FEOR-08 csoportosításait az alábbiakban közöljük:

A FEOR-93 és a FEOR-08 foglalkozási struktúrája közötti különbségek*)

Főcsoportok		Csoportok	Al- csoportok	Foglal- kozások
sor- száma	megnevezése	száma		
1.	Gazdasági, igazgatási, érdek-képviselési vezetők, törvényhozók	4 (4)	8 (11)	33 (64)
2.	Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások	8 (7)	25 (24)	115 (112)
3.	Egyéb, felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozások	8 (8)	26 (24)	101 (123)
4.	Irodai és ügyviteli (ügyfélkapcsolati) jellegű foglalkozások	2 (2)	6 (6)	26 (20)
5.	Kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozások	2 (3)	9 (13)	41 (62)
6.	Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozások	2 (4)	6 (7)	16 (30)
7.	Ipari és építőipari foglalkozások	6 (6)	14 (23)	73 (120)
8.	Gépkezelők, összeszerelők, járművezetők	4 (3)	12 (17)	50 (76)
9.	Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások	3 (2)	7 (8)	27 (23)
0.	Fegyveres szervek foglalkozásai	3 (3)	3 (3)	3 (3)
	Összesen	42 (42)	116 (136)	485 (632)

*) Zárójelben a FEOR-93-mal kapcsolatos adatok

Tipikusnak tekinthető példán érzékeltetve, a „kovács” besorolása a következőképpen történik:

főcsoport	(1. számjegy)	7	Ipari és építőipari foglalkozások
csoport	(1–2. számjegy)	73	Fém- és villamosipari foglalkozások
alcsoport	(1–3. számjegy)	732	Fémmegmunkálók
foglalkozás	(1–4. számjegy)	7326	Kovács

A több foglalkozást tartalmazó alcsoportokon belül előfordulhat, hogy valamely tevékenység tartalma közvetlenül nem kapcsolható egyik felsorolt foglalkozáshoz sem. Ebben az esetben az ahhoz tartalmilag legközelebb álló foglalkozást kell alapul venni.

Például a tevékenység tartalma: kazánkovács. Ez a foglalkozás a „732 Fémmegmunkálók” alcsoportba tartozik. Ilyen megnevezésű (négy számjegyű) foglalkozás nem található a FEOR-08-ban, de mivel a kazánkovács a „7326 Kovács” foglalkozásnál, a jellemző munkakörök között szerepel, ezt a tevékenységet ide kell sorolni. Akkor is, ha a jellemző munkakörök között nem szerepel ilyen munkakör, ám a megnevezésből egyértelműen következik, hogy az adott tevékenység ebbe a foglalkozásba tartozik (az adott foglalkozáshoz tartozó munkaköri megnevezések nem teljes körűek, csak példászerű felsorolást tartalmaznak).

Ha a besorolandó foglalkozás megnevezése sem a négy számjegyű rendszerben, sem a jellemző munkakörök között nem szerepel és egyik konkrét tevékenységet megjelölő négy számjegyű foglalkozáshoz sem tartozik, akkor az adott foglalkozási alcsoporton belül sorrendben – ha van ilyen – az utolsó, negyedik számhelyen "9" számjegyértékkel jelölt – kiemelés hiányára utaló – "egyéb" megnevezést kell alkalmazni.

Például a tevékenység tartalma: biofizikus. Ez a foglalkozás a „216 Természettudományi foglalkozások” alcsoportba tartozik, de egyik, konkrét tevékenységet jelölő négy számjegyű foglalkozásba sem tudjuk besorolni, ekkor kell alkalmazni a "2169 Egyéb természettudományi foglalkozású" megnevezést.

Előfordulhat, hogy alcsoporthoz szinten nincs „egyéb” jellegű foglalkozás, akkor az adott munkakört, tevékenységet az adott alcsoporthoz foglalkozásai közül a leginkább szóba jöhető, az adott munkakörhöz, tevékenységhez legközelebb álló foglalkozásba soroljuk be.

A négy számhelyet jelentő foglalkozás – a jelzett alapelveknek megfelelően – csak az általános használatra szóló minimum, ami egyúttal a felhasználók által kialakítandó alrendszerek közötti összehasonlítást is biztosítja. Nyilvánvaló, hogy képtelenség egy nomenklatúra keretében egybefoglalni a létező összes tevékenységfajtát, munkakört. Még ha ez sikerülne, akkor is állandóan módosítani kellene a rendszert, tekintettel arra, hogy minél részletesebb munkaköri bontást alkalmaznak, annál nagyobb a valószínűsége az egyes munkakörfajták megszűnésének vagy újak keletkezésének.)

A FEOR-08 decimális szerkezeti felépítéséből következik, hogy nyitott, a felhasználók által tovább bővíthető foglalkozási nomenklatúra, így a felhasználóknak lehetőségük van saját nyilvántartási rendszerük tökéletesítésére, áttekinthetőbbé tételére.

A négy számhelyen kívül további számhelyek esetleges felhasználásának módját a helyi igények, adottságok döntenek el. (Itt szerepet játszhatnak olyan tényezők, mint a szervezet nagysága, feladatköre, a nyilvántartási rendszer jellege, különös tekintettel a már működő vagy kiépülő számítógépes nyilvántartásra.)

Jelen összeállításban a tartalmi leírások részét képezik a jellemző munkakörök, amelyeket fel lehet használni a négy számjegyű foglalkozások további részletezésére.

Nyilvánvaló, hogy miután a FEOR-08 négy számjegyű foglalkozásai gyakran "gyűjtő" – több tevékenységet, munkakört tartalmazó – foglalkozások, ezért azokat a felhasználók saját céljaiknak megfelelően tovább bonthatják. Tekintettel arra, hogy egyes foglalkozások összetett jellegűknél fogva akár tíznél több munkakörre is tagolhatók, célszerű a munkaköri részletezésre két számhelyet (például az ötödiket és hatodikot) fenntartani.

Itt kell megjegyezni, hogy a FEOR-08 szerkezeti felépítése, összhangban a nemzetközi ajánlásokkal, nem tesz különbséget szellemi és fizikai tevékenységek között. A szellemi és fizikai foglalkozások érdemi megkülönböztetésére azonban a FEOR-08 is lehetőséget ad. Az 1–4. főcsoport döntően a szellemi, az 5–9. főcsoport pedig a fizikai foglalkozásokat tartalmazza, és a 0. főcsoporton belül is el lehet választani a kétfajta tevékenységet. (Ha ez nem elégíti ki a felhasználót, módjában áll, hogy további számhelyek felhasználásával másként határozza meg a szellemi–fizikai kategóriák szerinti besorolásokat.)

A számhelyek igények szerinti bővítése felhasználható az adott foglalkozást folytató személy állománycsoportjának, illetve beosztásának, foglalkozási viszonyának meghatározására. A FEOR-08 ugyan iránymutatást ad arra vonatkozóan, hogy pl. az 5–8. főcsoport foglalkozásai szakmunkás képzettséget vagy betanításon alapuló ismereteket feltételeznek, a 9. főcsoport foglalkozásai pedig szakképzettség nélkül is elláthatók, azonban foglalkozásonkénti részletezésben nem ír elő pontos szintet. Ezért a felhasználó egyes foglalkozások további számhelyein jelezheti az adott foglalkozáshoz rendelhető állománycsoportot (szak-, betanított, segédmunka). További részletezés is lehetséges pl. abban a tekintetben, hogy bonyolult vagy egyszerű szakmunkáról, illetve betanított munkáról van-e szó. Az 1. főcsoport vezetői foglalkozásainál pedig – különösen az egyes egységvezetőknél – jelezni lehet az adott szervezeti egység nagyságkategóriáját, önálló jogi személyiségét, vagy a foglalkozás más főbb jellemzőit.

Lehetőség van arra is, hogy a felhasználó – megfelelő számhelyek igénybevételével – foglalkozásonként rögzítse az iskolai végzettség szintjét, szakát, szakágát, a szakképzettséget, különböző tanfolyami végzettséget, idegennyelv-ismereteket stb.

A foglalkozások besorolásának főbb szempontjai

Foglalkozás tartalma, készség (képzettség)

A „foglalkozás” azon munkák, feladatok, tevékenységek összessége, amelyeket nagymértékű hasonlóság jellemez. A foglalkozás meghatározásakor a ténylegesen gyakorolt tevékenység tartalma számít, emellett lényeges csoportképző ismérv az adott foglalkozás gyakorlásához szükségesnek ítélt szakértelem, tudás, ismeret szintje.

A „készség (képzettség)” képesség egy adott munka (tevékenység) feladatainak és kötelességeinek végrehajtására.

A „készség-(képzettség-)szint” a foglalkozás során végrehajtott feladatok, feladatsorok és kötelességek összetettségének együttes értékelése.

A készség-(képzettség-)szint megállapításakor figyelembe lehet venni az iskolai (formális) végzettséget, a szakképzettséget, amit a kapcsolódó feladatok és kötelességek megfelelő végrehajtása megkíván. Hasonlóképpen számít a munkahelyi képzés és/vagy a foglalkozáshoz kapcsolódó tapasztalatok mértéke is. A készség-(képzettség-)szint legfontosabb meghatározója az egyes foglalkozásoknál végrehajtott munkatevékenységek természete, bonyolultsági foka. Néhány esetben a megfelelő munkatapasztalat és hosszabb munkahelyi képzés helyettesítheti, illetve kiegészítheti a formális oktatást.

A készség-(képzettség-)szint a foglalkozást jellemző munkatevékenységre vonatkozik és nem az azt betöltő egyén képességeire, képzettségére, aki egy foglalkozást, jellemző munkatevékenységet – jól vagy rosszul is – elvégezhet. Az egyének esetében előfordulhat, hogy magasabb vagy alacsonyabb készséggel (képzettséggel) rendelkeznek, mint amit az adott foglalkozás igényel. A készségszint minimuma általában úgy lett megállapítva, hogy egy pályakezdő is elvégezheti az adott foglalkozásra jellemző feladatot, munkatevékenységet.

A FEOR-08 – a FEOR-93-hoz hasonlóan – négy készség-(képzettség-)szintet határoz meg, melyek segítenek tisztázni azokat a határokat, amikor az iskolarendszerű oktatási követelmények nem pontosan tudják lefedni a készségszinteket. Az egyes szintek a következők:

Az 1-es készségszint foglalkozásai tipikusan egyszerű, rutin jellegű fizikai és kézi feladatok végrehajtását kívánják meg. Szükséges lehet az írni, olvasni tudás, esetleg az alapfokú (általános iskolai) végzettség, de ezek a foglalkozások külön szakképzettséget nem igényelnek. Néhány munka esetében rövid munkahelyi képzés kívánatos lehet.

A 2-es készségszint foglalkozásaihoz – jellemzően a gépek és elektromos felszerelések működtetése, járművezetés, elektromos és mechanikus felszerelések karbantartása és javítása, valamint az információk kezelése, a termékek rendelése és raktározása – szükséges képességek és készségek általában általános iskolai, illetve különböző szintű alap-, vagy középfokú szakmai képzések elvégzésével szerezhetők meg. Néhány esetben a megfelelő munkatapasztalat és hosszabb munkahelyi képzés helyettesítheti a formális oktatást.

A 3-as készségszint foglalkozásai jellemzően olyan összetett technikai és gyakorlati feladatok végrehajtását tartalmazzák, amelyek kiterjedt tárgyi, gyakorlati és ügyrendi ismereteket kívánnak meg egy adott területen. E foglalkozások által elvárt képességek és készségek általában az érettségit követő szakmai képzésben elvégzett tanulmányok eredményei, illetve korábban a középiskolákban (gimnázium, szakközépiskola vagy technikum) megszerzett képzettség. Néhány esetben a megfelelő munkatapasztalat és hosszabb munkahelyi képzés helyettesítheti a formális oktatást.

A 4-es készségszint foglalkozásai jellemzően összetett problémamegoldó és döntéshozatali képességeket kívánnak meg, kiterjedt elméleti tudáson és gyakorlati ismereteken alapulnak egy-egy speciális területen. Az itt elvárt képességek és készségek általában felsőfokú tanulmányok eredményei.

A FEOR-08 a tíz főcsoportból nyolc esetében a lehetséges négy készség-(képzettség-) szintből főcsoportonként csak egyet ír elő. Az 1. főcsoportban (Gazdasági, igazgatási, érdek-képviselési vezetők, törvényhozók) és a 0. főcsoportban (Fegyveres szervek foglalkozásai) viszont foglalkozási csoportonként különböző készség-(képzettség-)szintek lehetségesek.

A FEOR-08 foglalkozási főcsoportjainak készség (képzettség) szintjei

FEOR-08 főcsoport	Készség-szint	Iskolai végzettségi szintek
1 – Gazdasági, igazgatási, érdek-képviselési vezetők, törvényhozók	3 + 4	Egyetemi, főiskolai (vagy azzal egyenértékű) végzettség, illetve egyes esetekben ¹ felsőfokú vagy érettségire épülő szakképzésben szerzett végzettség, gimnáziumban, szakközépiskolában, technikumban szerzett képesítés
2 – Felsőfokú végzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások	4	Egyetemi, főiskolai (vagy azzal egyenértékű) végzettség
3 – Egyéb, felsőfokú, vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozások	3	Felsőfokú vagy érettségire épülő szakképzésben szerzett végzettség, gimnáziumban, szakközépiskolában, technikumban szerzett képesítés.
4 – Irodai és ügyviteli (ügyfélkapcsolati) foglalkozások 5 – Kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozások 6 – Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozások 7 – Ipari és építőipari foglalkozások 8 – Gépkezelők, összeszerelők, járművezetők	2	Érettségire épülő szakképzésben szerzett végzettség, gimnáziumban, szakközépiskolában szerzett képesítés, szakiskolai (szakmunkásképző iskolai) szakképesítés alapfokú (általános iskolai) végzettség
9 – Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások	1	Nem igényel szakmai végzettséget
0 – Fegyveres szervek foglalkozásai	1, 2 + 4	Az egyes csoportok különböző készség-szintekbe tartoznak.

1) Az 1-es főcsoporton belül a 133-as *Kereskedelmi, vendéglátó és hasonló szolgáltatási tevékenységet folytató egységek vezetői* alcsoport foglalkozásai a hármas készségszinthez tartoznak.

Tulajdonforma, foglalkozási viszony

A foglalkozást, a munkahelyi tevékenység tartalmát a tulajdonformától és a foglalkozási viszonytól (alkalmazásban álló, szövetkezeti tag, önálló stb.) függetlenül kell vizsgálni. A besorolás szempontjából tehát közömbös, hogy a keresőtevékenységet folytató személy a munkáját mint alkalmazásban álló, szövetkezeti tag, társasági tag vagy önálló státusban stb. végzi. A tulajdonos, társtulajdonos, társasági tag azonban a foglalkozási rendszerbe csak akkor sorolható be, ha a munkafolyamatban is részt vesz. A foglalkozások

rendszerzésénél az ágazati, szervezeti hovatartozást általában nem kell figyelembe venni, néhány esetben azonban célszerűnek látszott a Tevékenységek Egységes Ágazati Osztályozási Rendszere (TEÁOR) logikai rendszerének a követése. A korszerűsített FEOR-08 rendszerében is található olyan foglalkozások, amelyeknél nem mellőzhető a munkáltató tevékenységének, illetve szervezeti besorolásának figyelembevétele.

Például a "1123 Helyi önkormányzat kinevezett vezetője" foglalkozáshoz csak az önkormányzatok alkalmazásában dolgozó vezetőket lehet sorolni.

Döntéshozatali önállósági fok

A foglalkozások elhatárolásánál a képzettséget tekinthetjük kisegítő ismérvnek azzal a pontosítással, hogy valamely tevékenység ellátásához a mindennapi gyakorlatban a döntéshozatali önállóság fokának a vizsgálata is szükséges. Az adott tevékenység mozzanatai másképpen illeszkednek össze, ha ezt a tevékenységet fokozott önállósággal végzik, a tevékenységet végző maga állapíthatja meg a sorrendet, illetve dönti el a cselekvési irányokat, mint akkor, ha az adott tevékenység főbb részletei előre elhatározottak, és a tevékenységet folytatónak a munka szervezésére nincs ráhatása, nincs önálló cselekvési lehetősége. E szempont jelentősége különösen ott érzékelhető, ahol az egyes foglalkozási főcsoportokba tartozó tevékenységek mechanikus elválasztása a képzettségi ismérvek alapján nem mindig oldható meg egyértelműen. A FEOR-08 esetében különösen a 2. és 3. főcsoport, valamint a 7. és 8. főcsoport között adódhatnak a döntési lehetőség, a felelősség mértéke alapján elbírálható besorolási problémák.

Például tételezzük fel, hogy egy külkereskedelmi üzletkötésekkel foglalkozó cégnél két külkereskedelmi főiskolát végzett ügyintéző dolgozik. Az egyik ügyintéző a cégvezetőnek alárendelve önálló felelősséggel és hatáskörrel tárgyal külföldi partnerekkel, üzleteket köt a cég nevében, és egyéb önálló feladatokat végez. A másik ügyintéző feladata a marketingvezető beosztottjaként a külkereskedelmi partnerekkel folytatott levelezésre, a megkötött ügyletek végrehajtásával kapcsolatos részletekre korlátozódik, a vezető részletes utasításai szerint. A két munkatárs FEOR-08 szerinti besorolása – annak ellenére, hogy képzettségük, képesítésük azonos – különböző a következők szerint: az önálló felelősséggel és hatáskörrel rendelkező ügyintéző FEOR-besorolása "2533 Kereskedelmi tervező, szervező", a másik ügyintézőé pedig "3622 Kereskedelmi ügyintéző" lesz.

Többféle tevékenység besorolása

Gyakran előfordulhat (különösen a kisebb szervezeteknél), olyan munkavállalók esetében, akik többféle tevékenységet végeznek, hogy bizonyos prioritásokat szükséges megállapítani. A fő szabály az, hogy többfajta tevékenység esetén a legjellemzőbb, vagy a munkaidő nagyobb részét kitöltő tevékenységet (foglalkozást) kell figyelembe venni. Amennyiben a különböző feladatok ellátásához szükséges szakképzettség, szaktudás, döntési hatáskör tekintetében lényeges különbség állapítható meg, az érdemibb jellegű, magasabb szaktudást, nagyobb döntési hatáskört igénylő foglalkozást indokolt előnyben részesíteni.

Például ha a "8425 Targoncavezető" egyben "9223 Rakodómunkás" is, akkor a képzettséget is igénylő 8425-ös foglalkozási számot kapja.

A gyakorlatban olyan eset is adódhat, hogy ugyanaz a személy termelési és kereskedelmi tevékenységet is ellát.

Például a "7214 Szücs, szőrmefestő" kisiparos egyben maga adja el az áruját ("5111 Kereskedő"). Ebben az esetben az új terméket előállító termelési tevékenység (7214) jelenti – egyenlő feltételek esetén – a foglalkozási besorolás alapját.

IV. A FEOR-08 foglalkozási főcsoportjainak összefoglaló tartalmi ismertetése, speciális besorolási esetek kezelése

1. főcsoport – Gazdasági, igazgatási, érdek-képviselési vezetők, törvényhozók

A FEOR-08 koncepciója arra épül, hogy a vezetői foglalkozások egy főcsoportba (az elsőbe) tartoznak. Feladataik közé tartozik az állami törvényhozás, az igazgatás, az igazságszolgáltatás, az érdekképviselési szervek, a gazdasági társaságok és egyéb szervezetek, illetve azok szervezeti egységei átfogó tevékenységei tervezésének, irányításának, összehangolásának és értékelésének végzése, kidolgozása és átdolgozása; stratégiai, törvények és szabályok, célok és szabványok megfogalmazása, programok és stratégiák, illetve ezek alkalmazásának kidolgozása, értékelése; gondoskodás a megfelelő rendszerek és eljárások kidolgozásáról és végrehajtásáról a költségvetési ellenőrzés érdekében; anyagi, emberi és pénzügyi erőforrások felhasználásának engedélyezése a stratégiák és programok végrehajtására; a szervezet vagy gazdasági társaság, illetve dolgozói teljesítményének, kiválasztásának, az egészségügyi és munkavédelmi előírások betartásának a napi tevékenységnek megtervezése, irányítása; az általa irányított szervezetek vagy szervezeti egységek tárgyalásokon és más fórumokon történő képviselése és tárgyalások folytatása.

Az 1. foglalkozási főcsoport speciális besorolási szempontjai:

A vezetői tevékenység jellege bizonyos fókig összefügg azzal, hogy a vezető által irányított szervezeti egység milyen létszámú. A vezetőt is beleértve néhány (egy-két) személyt (munkavállalót) foglalkoztató egységek (boltok, műhelyek, szolgáltató részlegek stb.) irányítása nem az 1. főcsoportba, hanem a tevékenységük jellege szerinti foglalkozásba kerülnek besorolásra.

111 Törvényhozók, miniszterek, államtitkárok

Ebbe a foglalkozási alcsoportba tartoznak az országgyűlés képviselői, az országgyűlés által választott tisztségviselők, a kormány tagjai, államtitkárai, az országgyűlés által választott tisztségviselők, állami vezetők, a megyék, régiók választott tisztségviselői, valamint az önkormányzati képviselők.

112 Országos és területi közigazgatás, igazságszolgáltatás vezetői

A „1121 Országos és területi közigazgatás, igazságszolgáltatás vezetője” foglalkozásba tartozik az adott szervezet alapfeladatát ellátó vezetők közül többek között az országos és területi kinevezett felső- (pl. főosztályvezető, főcsoportfőnök) és középszintű (pl. osztályvezető) vezető. A település választott vezetői (pl. polgármester) a „1122 Helyi önkormányzat választott vezetője” foglalkozásba, a település kinevezett vezetői (pl. jegyző) a „1123 Helyi önkormányzat kinevezett vezetője” foglalkozásba tartozik.

1210 Gazdasági, költségvetési szervezet vezetője (igazgató, elnök, ügyvezető igazgató)

Ebbe a foglalkozásba tartoznak általában a nagyobb szervezetek első számú vezetői, akik több más vezető tevékenységét is irányítják. Ide kell sorolni a nagyobb vállalatok önállósággal bíró, első számú regionális vezetőit, a vállalatok igazgatótanácsának, felügyelőbizottságának tagjait, valamint az állami tulajdonban lévő vállalatok első számú vezetőit is, de nem ebbe a foglalkozásba tartoznak a vállalat központjában, illetve a régiókban dolgozó egységvezetők, továbbá a kisebb dolgozói létszámú, szervezetileg nem tagolódó szervezetek vezetői.

13 Termelési- és szolgáltatást nyújtó egységek vezetői, illetve 14 Gazdasági tevékenységet segítő egységek vezetői

E foglalkozási csoportok foglalkozásaiba nem csak egy-egy gazdasági, költségvetési szerv egységvezetői tartoznak, hanem olyan kisebb önálló szervezetek vezetői is, amelyek az adott tevékenység területén valamilyen termelési, szolgáltatási, gazdálkodási (technikai) tevékenységet végeznek más gazdasági szervezet, vagy a lakosság részére.

1331 Szálláshely-szolgáltatási tevékenységet folytató egység vezetője

A kisebb létesítmények, pl. kiadó szobák és kisebb vendégházak üzemeltetői, akik szállást és korlátozott étkezési szolgáltatásokat nyújtanak a vendégeknek – hasonlóan a magánháztartásokban fogadott fizető vendégekhez –, és amelyek esetében a dolgozók irányítása és felügyelete nem fedi le a napi teendők többségét, az „5242 Házvezető” foglalkozásba kerülnek.

2. főcsoport – Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások

Ez a főcsoport olyan foglalkozásokat tartalmaz, melyek jellemzője a meglévő ismeretek bővülése, a tudományos elméletek kialakítása, gyakorlatban történő alkalmazása, elemző és kutató tevékenység végzése, operatív módszerek kidolgozása a történeti és társadalomtudományok területén, egy vagy több tudományterület elméleti és gyakorlati ismereteinek különböző szinteken történő oktatása, tanítása, különféle műszaki, gazdasági, üzleti, jogi, szociális és egészségügyi szolgáltatás nyújtása, művészeti, kulturális tevékenység végzése és egyéb felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő feladatok ellátása.

A 2. főcsoport speciális besorolási szempontjai:

A FEOR-08 általában nem különbözteti meg a kutató jellegű foglalkozásokat a felhasználási jellegű természet- vagy társadalomtudományi foglalkozásoktól. Mind általánosabbá válik ugyanis az a felfogás, hogy a kutatás és a kutatás eredményeinek felhasználása ne különüljön el élesen egymástól.

Például a "2624 Elemző közgazdász" foglalkozáshoz kell sorolni azt a személyt, aki termelő vagy kereskedelmi gazdasági szervezetenél gyakorlati jellegű közgazdasági elemzéseket, számításokat készít. A közgazdasági kutatásokat folytató, elméleti kérdésekkel foglalkozó közgazdászok tevékenysége szintén e foglalkozáshoz sorolandó.

A FEOR-08 lényeges besorolási szempontja, hogy a közigazgatásban és az érdekképviselő területén dolgozókat tényleges tevékenységük szakmai iránya szerint minősíti.

Például azonos, "2611 Jogász, jogtanácsos" foglalkozási számot kap a gazdasági szervezet jogi ügyeit intéző jogtanácsosa és az Igazságügyi Minisztérium törvény-előkészítéssel foglalkozó jogásza.

Ha a közigazgatásban és az érdekképviselő területén dolgozók tevékenységének tartalma e főcsoport egyetlen foglalkozásának sem felel meg, akkor – kivételes esetben – a "2910 Egyéb magasan képzett ügyintéző" foglalkozási besorolás lehetséges. (Természetesen e tevékenységi körrel kapcsolatos elveket nemcsak a 2. főcsoport vonatkozásában, hanem a többi főcsoport – különösen a 3.– foglalkozási besorolásánál is követni kell.) A vezető állású köztisztviselők tevékenységét viszont a FEOR-08 az 1. főcsoporton belül külön foglalkozásként – megkülönböztetve az országos és helyi szintű vezetőket – sorolja be.

Főleg a 2. főcsoportban fordul elő, de máshol is lehetséges, hogy egyes foglalkozási megnevezések egyben szakképzettséget is jelentenek (például: "2117 Vegyészmérnök"). Ilyen

esetben a foglalkozás besorolása szempontjából mindig az adott fogalomnak a tevékenységet jellemző tartalma a meghatározó.

2730 Pap (lelkész), egyházi foglalkozású

A vallási rendek azon tagjait, akik a munkájuk részeként más foglalkozásokhoz tartozó (pl. tanári, nővéri vagy szociális segítő) feladatokat is ellátnak, a munkakörhöz tartozó fő tevékenységük és feladataik alapján kell besorolni.

3. főcsoport – Egyéb felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozások

Ez a főcsoport olyan foglalkozásokat tartalmaz, melynek jellemzője a tudományos elméletek gyakorlatban történő alkalmazásának, az elemző és kutató tevékenység és operatív módszereinek kidolgozásának támogatása a természet- és társadalomtudományok területén, különféle műszaki, gazdasági üzleti, jogi, szociális és egészségügyi szolgáltatás technikai jellegű nyújtása, művészeti, kulturális tevékenység nyújtása és az egyéb felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő feladatok ellátása.

A 3. főcsoport speciális besorolási szempontjai:

E főcsoportba többek között olyan foglalkozások kerülnek, amelyek kiegészítik, kiegészítik a 2. főcsoportba tartozó tevékenységeket (foglalkozásokat) és általában az egyetemi szintnél alacsonyabb végzettséget igényelnek. A 3. főcsoport képzettség szempontjából a többi főcsoportéhoz képest vegyesebb képet mutat, ezért különös jelentősége van annak, hogy e főcsoport foglalkozásainak tartalma a képzettség szintje mellett a tevékenységi kör jellege, az önálló munkavégzés mértéke, a döntés lehetősége, illetve hiánya szempontjából is vizsgálat tárgya legyen.

A 2. és 3. főcsoport kapcsolatából következik, hogy a két főcsoport foglalkozásainak tagolása – foglalkozási csoportok, alcsoportok kialakítása – hasonló, ezzel is jelezve, hogy a 2. főcsoportba tartozó foglalkozások egy részét (az önállóság, a döntési lehetőség, illetve az igényelt szakismereti szint alacsonyabb fokának figyelembevételével) a 3. főcsoport foglalkozásai kiegészítik.

Például ilyen jellegű párosításnak tekinthető foglalkozások:

"2118 Gépészmérnök" – "3116 Gépésztechnikus"

"2241 Állatorvos – "3341 Állatorvosi asszisztens"

Néhány esetben a kiegészítő, kiegészítő jellegű elhatárolást nemcsak a 2. és 3. főcsoport foglalkozásai között kell elvégezni, hanem a 3. és 4. főcsoport foglalkozásai között is.

Például "3614 Számviteli ügyintéző" – "4121 Könyvelő (analitikus)"

E főcsoportban az előbb említettek mellett számos olyan foglalkozás is található, amelynek nincs más főcsoportbeli megfelelője (például "3173 Légiforgalmi irányító", "3334 Ortopédiai eszközkészítő").

32 Szakmai irányítók, felügyelők

A FEOR-93-hoz képest jelentős változás, hogy az 1. főcsoport termelésirányító (művezető) jellegű foglalkozásokból a tisztán vezető típusú tevékenységek maradtak az 1. főcsoportban, besorolva a megfelelő vezetői foglalkozásokba, az irányító, felügyelő jellegű tevékenységek egy része – ami mellett az ilyen tevékenységet ellátó gyakran maga is végzi ugyanazt a munkatevékenységet, melyet irányít és felügyel – pedig a 32-es foglalkozási csoportba kerültek. (Pl.: 3222 Konyhafőnök, séf), illetve az adott főcsoport azon foglalkozásai között maradtak, melyeknél ilyen jellegű tevékenység is előfordul (pl. 5112 Vezető eladó).

315 Folyamatirányítók (berendezések vezérlői)

A FEOR-93-hoz képest szintén jelentős változás, hogy a 8. főcsoport gépkezelő foglalkozásai közül ebbe a foglalkozási alcsoportba kerültek az olyan tevékenységek, mint pl. a számítógépes vezérlőrendszerek és többfunkciós folyamatvezérlő berendezések kezelése és ellenőrzése erőművekben, áramelosztó létesítményekben, csatorna-, szennyvízkezelő és hulladékártalmatlanító telepeken, vegyi, olaj- és földgázfinomítókban, fémfeldolgozó és egyéb üzemekben.

3327 Alternatív gyógymódok alkalmazásának segítője

A hagyományos és komplementer orvoslás területén megtalálható foglalkozások, amelyek gyakorlásához a hagyományos és a komplementer terápiák előnyeinek és alkalmazásának alapos ismerete szükséges – és amely ismeretek az említett technikák, valamint a humán anatómia és a modern orvostudomány elemeinek formális iskolarendszerben történő oktatása során szerezhetőek meg –, a „2228 Alternatív gyógymódot alkalmazó” kategóriába sorolandók. Azon foglalkozások, amelyek gyakorlásához a viszonylag rövid idejű, formális vagy informális oktatás és képzés során megszerzett, szűkebb körű ismeret elegendő, illetve a tudást az egyik generáció adja át a másiknak, a „3327 Alternatív gyógymódok alkalmazásának segítője” kategóriába sorolandók. A hagyományos masszázsokat és nyomásgyakorlást alkalmazó terápiákat nyújtó foglalkozások – mint pl. akupresszúra és shiatsu terapeuták – a „3332 Fizioterápiás asszisztens, masszőr” kategóriába sorolandók.

A hagyományos és laikus bábák, akik elsősorban a generációk során egymásnak átadott tapasztalat és tudás alapján nyújtanak gondozást és adnak tanácsot a szülés előtt, alatt és után, a „3312 Szülész(nő)i tevékenység segítője” kategóriába sorolandók.

365 Hatósági ügyintézők

A FEOR-93-hoz képest változás, hogy az ún. hatósági ügyintézői foglalkozásokat a FEOR-08 egy foglalkozási alcsoportba sorolja. E tevékenységek közé tartozik a megfelelő állami előírások érvényre juttatása, alkalmazása a határforgalommal, adókkal, a szociális juttatásokkal, vállalkozás létesítésével, épületek megépítésével és más hatósági engedélyhez kötött tevékenységgel kapcsolatban. Az ISCO-08 megoldását követve csak a 3. főcsoportban különítjük el az ügyintéző típusú hatósági tevékenységeket, a 2. főcsoportban ezt nem tesszük, tekintettel arra, hogy ebben a főcsoportban nem lehet olyan karakteresen elhatárolni az ilyen típusú tevékenységeket.

4. főcsoport – Irodai és ügyviteli (ügyfélkapcsolati) foglalkozások

Ez a főcsoport olyan foglalkozásokat tartalmaz, melyek jellemzője a pénzkezelési műveletekkel, utazásszervezéssel, információkéréssel kapcsolatos információk nyilvántartása, szervezése, tárolása, kiszámítása és visszakeresése, illetve a felsorolt tevékenységekkel kapcsolatos különféle irodai feladatok ellátása, gyors- és gépírás, szövegszerkesztés és egyéb irodai gépek kezelése, számítógépes adatbevitel végzése; titkári feladatok ellátása; készletekre, termelésre és szállításra, személy- és teherszállításra vonatkozó adatok nyilvántartása; könyvtári irodai feladatok ellátása; dokumentumok iktatása; postai szolgáltatások nyújtása; anyagok nyomtatásra történő előkészítése és ellenőrzése; pénzkezelési műveletek; utazásszervezéssel kapcsolatos tevékenységek végzése; az ügyfelek által kért információk, és időpontok egyeztetése; telefonközpont kezelése.

A 4. főcsoport speciális besorolási szempontjai:

A munkahelyi vezetés szakmai tevékenységét segíti a vezető mellett dolgozó titkár(nő) és a személyi asszisztens is. A 4. főcsoportban a „4111 Titkár(nő)” foglalkozásba tartozók inkább adminisztratív, a „3641 Személyi asszisztens” érdemibb, esetenként a vezető nevében különböző feladatokat is ellátó munkatevékenységet végeznek, ha pedig a vezető körüli munkatársak irányítása is a feladatkörükbe tartozik, akkor a „3221 Irodai szakmai irányító, felügyelő” foglalkozásba sorolandók.

Az ügyfeleket tájékoztató tevékenység a „4224 Ügyfél-(vevő)tájékoztató” és a „4225 Ügyfélszolgálati központ tájékoztatója” foglalkozásba tartozókra egyaránt jellemző. A fő különbség a kétfajta munkatevékenység között az, hogy még az előbbi foglalkozásba tartozók rendszerint közvetlen kapcsolatban vannak az ügyféllel, addig az utóbbi foglalkozást folytatók különböző ún. „call centerek”-ben dolgoznak, és rendszerint távol vannak az ügyféltől és azoktól a szervezetektől, melyek működésével kapcsolatban tájékoztatást nyújtanak.

5. főcsoport – Kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozások

Ez a főcsoport olyan foglalkozásokat tartalmaz, melyek jellemzője áruk értékesítése; az utazással kapcsolatos szolgáltatások szervezése és biztosítása; háztartás vezetése; ételek és italok készítése és felszolgálása; betegek, gyermekek és idősek gondozása, ápolása, fodrászati, szépségápolási szolgáltatások végezése; temetési, biztonsági, személyi és vagyonvédelmi szolgáltatások nyújtása.

Az 5. főcsoport speciális besorolási szempontjai:

511 Kereskedelmi foglalkozások

Az utcai árusokat az „5115 Piaci, utcai árus” foglalkozásba; az utcán, piacokon működő, valamint az utcán kocsiról, kosárból, dobozból stb. azonnali fogyasztásra szánt étel-, italárusokat, az „5116 Piaci, utcai étel- és italárus” foglalkozásba, az azonnali fogyasztásra szánt, egyszerű ételeket készítő, és azok értékesítésében részt vevő árusokat a „9235 Gyorséttermi eladó” foglalkozásba kell besorolni.

5121 Üzemanyagtöltő állomás kezelője

Azokat a dolgozókat, akik a töltőállomáson működő üzletekben pénztárosként dolgoznak vagy árut értékesítenek, de nem nyújtanak közvetlenül az ügyfeleknek szolgáltatásokat (pl. üzemanyagtöltés, kenőanyag utántöltés, tisztítás és karbantartás), nem ebbe, hanem az „5113 Bolti eladó” vagy „5117 Bolti pénztáros, jegypénztáros” foglalkozásba kell besorolni.

522 Személygondozási foglalkozások

Az állandó orvosi és ápolási felügyeletet biztosító, és ezáltal nővérek és orvosok közvetlen felügyeletével működő intézmények és létesítmények (pl. kórházak, rehabilitációs központok, bentlakásos ápolási intézmények és ápolási otthonok) bentlakóinak egyéni gondozását végző dolgozók az „5222 Segédápoló, műtősségéd” kategóriába sorolandók. Az általában állandó orvosi és ápolási felügyelet nélküli, önálló lakóegységek lakóinak egyéni gondozását végző dolgozók az „5223 Házi gondozó” kategóriájába sorolandók. Az 522. foglalkozási alcsoportba sorolt dolgozók általában nem végeznek olyan, széleskörű orvosi tudást vagy képzettséget igénylő feladatokat, mint például gyógyszerelés, sebtisztítás és -kötözés. Ha ehhez hasonló feladatok elvégzésére mégis sor kerül, azok általában egyszerűek és rutin jellegűek, a bonyolultabb nagyobb szakértelmet kívánó ápolók, gondozók a 2. és 3. főcsoportba tartoznak.

6. főcsoport – Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozások

Ez a főcsoport olyan foglalkozásokat tartalmaz, melyek jellemzője a szántóföldi növények, fák és cserjék termesztése és betakarítása, vadon termő gyümölcsök és növények gyűjtése, állatok tenyésztése, gondozása vagy vadászata; erdőműveléssel, -megóvással és -kitermeléssel kapcsolatos feladatok ellátása; halak tenyésztése vagy halászata, a termékek tárolása, illetve a termékekkel kapcsolatos bizonyos alapvető feldolgozó tevékenység ellátása; a termékeknek a felvásárlók felé, vagy közvetlenül a piacokon történő értékesítése.

A 6. főcsoport speciális besorolási szempontjai:

A FEOR-08 egy főcsoportba vonja össze a mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozásokat, külön alcsoportot képezve a növénytermesztő, illetve az állattenyésztő foglalkozásoknak. E két alcsoportban – a FEOR-08 rendszerében kivételesen – van két olyan foglalkozás, a "6111 Szántóföldinövény-termesztő", illetve a "6121 Szarvasmarha-, ló-, sertés-, juhtartó és -tenyésztő", amely nem azonos az "egyéb..." jellegű foglalkozások tartalmával, hanem azt érzékelteti, hogy előfordulnak olyan – összetett, szét nem választható – mezőgazdasági tevékenységek, amelyeket e foglalkozások valamelyikébe kell besorolni. Ettől a "6130 Vegyes profilú gazdálkodó" foglalkozás tartalma annyiban tér el, hogy ez utóbbi esetben a komplexitás a növénytermesztés és az állattenyésztés vonatkozásában jelentkezik, és e tevékenységet többnyire farmgazdasági körülmények között végzik. A mezőgazdasági termelés vezetői, irányítói általában akkor tartoznak az 1. főcsoportba, ha nagyméretű mezőgazdasági, kertészeti, erdőgazdálkodási, halászati termelő egységekben végeznek vezetői munkát, a kisméretű, többségükben néhány alkalmazottal, esetleg családtaggal rendelkező családi gazdaságok irányítói pedig a 6. főcsoport valamelyik jellemző foglalkozásába sorolhatók.

A főcsoport foglalkozásaival kapcsolatban fel kell hívni a figyelmet, hogy a mezőgazdasági gépek kezelői a 8. főcsoportban, az egyszerű és rutin mezőgazdasági, erdőgazdálkodási feladatokat ellátó dolgozók pedig a 9. főcsoportban szerepelnek. A mezőgazdasági munkatevékenységek elválasztásához segítséget jelentett az egyént foglalkoztató mezőgazdasági termelő egységnek, gazdaságnak a TEÁOR (Tevékenységek Ágazati Osztályozási Rendszere) szerinti besorolása, tudván azt, hogy a termelő egység, gazdaság TEÁOR szerinti besorolása és az egyén munkatevékenységének FEOR szerinti besorolása nem kell, hogy szükségszerűen egybe essen.

7. főcsoport – Ipari és építőipari foglalkozások

Ez a főcsoport olyan foglalkozásokat tartalmaz, melynek jellemzője épületek és egyéb szerkezetek építése, karbantartása és javítása, fémek öntés, hegesztés és alakítása; nehéz fémszerkezetek, csigaszorok és kapcsolódó berendezések felszerelése és építése; gépek, szerszámok, berendezések és egyéb fémszerkezetek készítése; különféle szerszámgépek beállítása a kezelő személyzet számára, illetve kezelése; ipari gépek, többek között motorok és járművek, valamint elektromos és elektronikus műszerek és egyéb berendezések szerelése, karbantartása és javítása; precíziós műszerek, ékszeres, háztartási és egyéb nemesfém cikkek, fazekas-, üveg- és hasonló termékek, kézműipari termékek készítése; nyomtatási munkák végzése; élelmiszerek és fából, textiltől, bőrből és hasonló anyagokból készült cikkek előállítás és feldolgozása.

A 7. főcsoport speciális besorolási szempontjai:

A főcsoport a szakipari és kézműves jellegű tudást és tapasztalatot igénylő foglalkozásokat tartalmazza, amelyekre a munkafolyamat során felhasználásra kerülő

anyagok, illetve az alkalmazott eszközök, szerszámok, valamint a termelési folyamat egyes szakaszainak ismerete, a végtermék és a szolgáltatás jellemzőinek áttekintése, a várható felhasználással kapcsolatos tapasztalat, az anyagok, eszközök és műveletek megválasztására vonatkozó lehetőség jellemző. A felsorolt ismérvek alapján a 7. főcsoport többnyire elkülöníthető a 8. főcsoportba sorolt foglalkozásoktól. Mindazonáltal a két főcsoport foglalkozásainak helyes elválasztásához gyakran szükséges lehet a tevékenység jellegének, tartalmának, a termelési folyamat sajátosságainak értékelése. A két főcsoport foglalkozásainak elválasztásánál tehát nem a szak-, illetve a betanított munka közötti különbségtétel a döntő – hiszen mindkét főcsoport foglalkozásainál előfordulhatnak –, hanem az adott foglalkozást jellemző tevékenység belső tartalma, amelynek egyik lényeges eleme a döntéshozatal önállóságának foka. (Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy általában a kisebb szervezetekben folytatott tevékenység valószínűleg tágabb teret enged az önálló döntéshozatalnak, mint a nagyüzemi körülmények között végzett munka.)

Például azok az esztergályosok, akik kisiparosoknál, vagy nagyüzemek kisebb egységeinél dolgoznak, munkájuk során áttekintést szereznek az adott munkafolyamat egészéről, munkájukkal kapcsolatban döntéseket hozhatnak, a "7323 Forgácsoló" foglalkozási besorolást kaphatják. Ha viszont nagyüzemi jellegű munkafolyamatban vesznek részt, munkájukat előre megtervezett technológiai folyamat részeként végzik, akkor a tevékenységük a "8152 Fémmegmunkáló, felületkezelő gép kezelője" foglalkozáshoz sorolandó.

Vannak olyan, a 7. főcsoportban szereplőkhöz hasonló tevékenységek, melyeket azonban a 9. főcsoport szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozásai közé sorolunk. Ezek a feladatok egyszerűek és rutinjellegűek, elsősorban kéziszerszám használatát és többnyire fizikai erőkifejtést igényelnek, csekély előzetes gyakorlatot vagy semmiféle gyakorlatot nem igényelnek, korlátozott kezdeményezésre vagy egyéni döntésre van szükség, illetve nem feltétel a munkafolyamatok egészének, vagy nagyobb részletének az átlátása.

8. főcsoport– Gépkézelők, összeszerelők, járművezetők

Ez a főcsoport olyan foglalkozásokat tartalmaz, melyek jellemzője, hogy a munkához elsősorban az ipari gépek és berendezések, illetve a kezelt és felügyelt berendezések gyakorlott ismerete szükséges. Gyakran fontos, hogy lépést tudjanak tartani a gépi műveletek sebességével és a műszaki újításokkal a gépek és berendezések terén.

Ennek megfelelően feladataik közé tartozik a különféle helyhez kötött gépek és berendezések üzembe helyezése, kezelése és ellenőrzése; a hibák felismerése; a szükséges intézkedések megtétele, azok elhárítása; a késztermékek hibáinak felismerése, a műszaki leírás tartalmi megfeleltetése, a berendezések karbantartása, javítása és tisztítása.

A 8. főcsoport speciális besorolási szempontjai:

Bizonyos, magas fokon gépesített, gyártósori jellegű, szigorú technológiai folyamatot feltételező foglalkozások csak a 8. főcsoportban jelennek meg (pl. „8126 Papír és cellulóztermék-gyártó gép kezelője és gyártósor mellett dolgozó”, „8311 Szilárdásvány-kitermelő gép kezelője (szén, kő)”, „8312 Kútfúró, mélyfúró gép kezelője (kőolaj, földgáz, víz)”).

9. főcsoport – Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások

Ez a főcsoport olyan foglalkozásokat tartalmaz, melyek jellemzője szállodák, irodák és egyéb épületek tisztítása, karbantartása, kezelése; konyhai kisegítő feladatok és egyszerű ételkészítési feladatok ellátása; levelek, csomagok és rakomány kezelése, raktározása; elárúsító automaták feltöltése és ürítése, vagy mérőórák leolvasása; szemét összegyűjtése és

válogatása; különféle egyszerű mezőgazdasági, halászati, vadászati vagy vadbefogási feladatok ellátása; bányászattal, építőiparral és gyári termeléssel kapcsolatos egyszerű feladatok ellátása.

A 9. főcsoport speciális besorolási szempontjai:

Az egyszerű alkalmi munkát végzők végezhetnek pontosan meg nem határozható, ipari, építőipari, mezőgazdasági és szolgáltatási, szállítási jellegű, többnyire fizikai erőfelfejtést kívánó tevékenységet. Ezeket a munkatevékenységeket a „93 Egyszerű ipari, építőipari, mezőgazdasági foglalkozások” foglalkozási csoport azon foglalkozásaiba kell sorolni, mely az adott időszakra (napra, hétre, hónapra) a legjellemzőbb.

A „9237 Háztartási alkalmazott” foglalkozásba tartozókra az jellemző, hogy komplex tevékenységet végeznek a takarítástól, a konyhai munkán keresztül a bevásárlásig. A „9111 Háztartási takarító és kisegítő” a lakótér takarításával, a „9236 Konyhai kisegítő” az ételkészítéssel kapcsolatos kisegítő tevékenységet végez.

0. főcsoport – Fegyveres szervek foglalkozásai

Ebbe a főcsoportba tartoznak a Magyar Honvédség alkalmazottai.

V. A foglalkozások tartalmi leírásának szerkezete, alapelvei

A FEOR-08 hasznosítását lényeges mértékben elősegítik az adott foglalkozások tartalmi leírásai. A besorolásokat ezek a tartalmi leírások egyértelműbbé teszik, tájékoztatást adnak az egyes foglalkozások belső tartalmáról, az adott tevékenységek lényeges elemeiről. Fontos szerepük, hogy segítik elhatárolni a hasonló tevékenységeket, bemutatják azokat a jellemző munkafeladatokat, amelyek az egyes tevékenységeket, foglalkozásokat jellemzik.

Miután a foglalkozások besorolásának főbb elvei ismertettük, ebben a fejezetben csak a tartalmi leírások szerkezeti felépítéséről és ezek egyes elemeinek bemutatásáról lesz szó. (Természetesen elkerülhetetlen, hogy adott esetben ne történjen utalás a már ismertett besorolási elvek némelyikére.)

A tartalmi leírások egyik fő forrása az ISCO-08 tartalmi leírása, valamint egyes, szakértők által készített leírások.

A tartalmi leírásokhoz kapcsolódik az adott foglalkozáshoz tartozó jellemző munkakörök lehető legrészletesebb felsorolása. A jellemző munkakörök összeállítását a következő források segítették:

- a korábbi FEOR részletes munkaköreinek aktualizálása, korszerűsítése;
- népszámlálási tapasztalatok gyűjtése;
- egyéb forrásból nyert kigyűjtések (pl. hirdetések, szakértői javaslatok, ISCO-08-ban található munkakörleírások).

A foglalkozások tartalmi leírásának szerkezete a következő:

- a) A foglalkozás száma és megnevezése
- b) Bevezető (fő meghatározó) mondat
- c) Feladatok
- d) Jellemző munkakörök
- e) Néhány kapcsolódó, de máshová sorolt foglalkozás

a) A foglalkozás száma és megnevezése megegyezik, a 2011. január 1-jétől hatályos, a KSH elnökének 7/2010. (IV. 23.) sz. közleményében közöltekkel.

b) Bevezető (fő meghatározó) mondat

A foglalkozás rövid tartalmi meghatározásának célja, hogy szemléletesen összefoglalja az adott tevékenység legfontosabb jellemzőit,

c) Feladatok

A foglalkozások tartalmi leírása formai szempontból a feladatok megfogalmazásán keresztül történik. Az áttekinthetőség kedvéért az egyes feladatokat külön bekezdésekben, sorszámmal megjelölve közöljük. Természetesen a feladatok részletezése függ az adott foglalkozásra jellemző tevékenység bonyolultságától, a belső tartalom jellegétől. A felsorolt feladatok az adott foglalkozásra leginkább jellemző feladatokat jelentik, nem volt cél az összes létező feladat összegyűjtése. A foglalkozási alcsoportok ún. "egyéb" foglalkozásainál a feladatok részletezését elhagyjuk és egységesen az adott foglalkozást jellemző funkcióra utalunk. (Az "egyéb" foglalkozások tartalmazzák azokat a tevékenységeket, amelyeket az adott foglalkozási alcsoport nevesített foglalkozásainak egyikébe sem lehet besorolni.)

d) Jellemző munkakörök

A FEOR-08 nomenklatúra foglalkozásai sokféle munkakört tartalmaznak. (A jelen összeállítás a foglalkozások további bontásának terminológiájaként használja a munkakör elnevezést.) Az alábbiakban a jellemző munkakörök összeállításával kapcsolatos főbb szempontokat ismertetjük:

- a rendelkezésre álló forrásokból a lehető legrészletesebb munkaköri felsorolást közöljük,
- a jellemző munkaköröknél az adott foglalkozást nem ismétljük meg.

e) Néhány kapcsolódó, de máshová sorolt foglalkozás

A foglalkozások egymástól való helyes elhatárolását segíti a kapcsolódó foglalkozások példászerű felsorolása. A kapcsolódó foglalkozások felsorolásának szempontjai a következők voltak:

- a példászerű felsorolás csak a négy számjegyes foglalkozásokra terjed ki;
- a foglalkozások elhatárolását csak azok a négy számjegyes foglalkozások segítik, amelyeknek a tartalma pontosan meghatározható, ezért az "egyéb..." jellegű foglalkozások a kapcsolódó foglalkozások között nem szerepelnek; ebből következik, hogy az „egyéb...” foglalkozásoknál sem adunk meg kapcsolódó foglalkozást;
- a foglalkozási rendszer felépítéséből és a kapcsolódó foglalkozások funkciójából következik, hogy az egyes foglalkozásokra való hivatkozás "oda-vissza" történik.

Például a "2625 Statisztikus" foglalkozásnál kapcsolódó foglalkozásnak a "3615 Statisztikai ügyintéző" van feltüntetve, és ugyanígy szerepel a „3615 Statisztikai ügyintéző” foglalkozásnál kapcsolódó foglalkozásként a "2625 Statisztikus" foglalkozás.

A különböző főcsoportok foglalkozásai lehetnek egymás kapcsolódó foglalkozásai, kivéve az 1. főcsoportot, amelynek foglalkozásai csak az 1. főcsoporton belül, valamint a 3. főcsoportba tartozó szakmai irányítókkal, felügyelőkkel tölthetnek be ilyen funkciót. (Ellenkező esetben az egyes főcsoportok foglalkozásainak szinte mindegyikénél fel kellene sorolni vezetői típusú foglalkozásokat.)

A kapcsolódó foglalkozások felsorolásánál nem törekedtünk a teljességre, inkább csak a legjellemzőbb, példaként szóba jöhető foglalkozások közlésére szorítkoztunk.

A készség (képzettség) szintjeit az egyes foglalkozások tartalmi leírásánál nem közöljük, e témával kapcsolatos besorolási szempontokat a jelen útmutató általános fejezete tartalmazza.